

Onderhoud

Eens je gestart bent met knotten, moet je dit regelmatig blijven herhalen. Anders loop je de kans dat de kruin te sterk uitgroeit, waardoor zware takken beginnen uit te scheuren of de stam gaat splijten. Uiteindelijk kan de boom zelfs omvallen.

Knotperiode

November tot maart. Knot nooit bij aanhoudende strenge vorst.

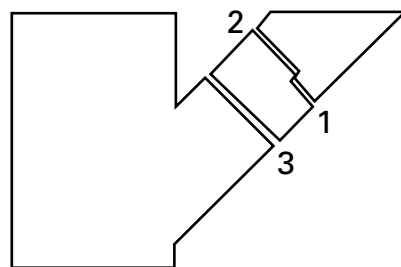
Frequentie

Om de 5 – 8 jaar, wanneer de takken een vuist dik zijn.

Knotten

- Zaag alle takken op enkele centimeter boven de knot af.
- Maak de zaagsnede zo klein mogelijk.
- Zaag de takken schuin af zodat bij regen het water kan aflopen.
- Tussen 2 knotbeurten in kan je het aantal takken dunnen (= stikken) tot er 8 à 12 blijven staan. Dit is niet noodzakelijk wanneer je regelmatig knot.
- Dikke, zware takken zaag je eerst onderaan tot op 1/3 van de takdikte in (1), daarna zaag je de tak iets hoger af (2). De stomp kan je vervolgens op 10 cm van de stam bijzagen (3). Zo voorkom je dat de tak inscheurt.
- Bij bomen die al lange tijd niet geknot zijn, zaag je best niet alle takken ineens weg. Laat enkele takken staan die de sapstroom in de lente terug op gang kunnen trekken. Deze takken kan je dan bij de volgende knotbeurt mee wegzagen.

Met de vrijgekomen takken kan je een vlechtwand of takkenwal maken.

De wet

Een hoogstammige boom moet op twee meter van de perceelgrens geplant worden, tenzij het in jouw buurt een oud gebruik is om op een kortere afstand te planten. Zo werden knotbomen vaak in hagen geplant. Voor bosaanplantingen gelden andere regels.

Subsidies

De meeste gemeenten in onze streek geven een subsidie voor de aanplant en het onderhoud van knotbomen. Informeer hiernaar bij het **Landschapsloket** van het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren of bij de milieudienst van je gemeente.

Aarzel niet om voor moeilijkere knotwerken beroep te doen op het **Landschapsteam** van het regionaal landschap.

Nuttige links

www.rlh.be
www.chbeheer.nl

Kleine landschapselementen

Andere uitgaven uit de reeks 'Kleine landschapselementen':

Hoogstamfruitbomen
Houtkanten en graften
Poelen
Hagen en heggen

Knotbomen

Meer info

Regionaal Landschap
Haspengouw en Voeren vzw
Landschapsloket

Daaleinestraat 2
3720 Kortesseem
T 011 31 38 98
landschapsloket@rlh.be
www.rlh.be

© Foto's: Vildaphoto, RLH

HET EUROPEES LANDBOUWFONDS
VOOR PLATTELANDSONTWIKKELING:
EUROPA INVESTEERT IN ZIJN PLATTELAND

Knotbomen

Een knotboom is een boom die om de paar jaar van zijn kruin wordt ontdaan, waarna deze weer kan uitlopen. Knoestige knotbomen zijn al eeuwenlang een vertrouwd beeld in ons cultuurlandschap. Ze staan op strategische (kruis)punten, bij kapellen, op belangrijke oude grenzen. Zo vind je in de Voerstreek vaak een geknotte haagbeuk als grensmarkering. Ze deden ook dienst als houtleverancier. De knotwilg voorzag in tenen voor het vlechten van manden, maten en beschoeiing. De (dikkere) takken van essen werden vooral gebruikt voor bezemstelen of voor palen e.d.

Ook nu hebben deze bomen hun nut: ze geven structuur aan het landschap, zijn een broedplaats voor tal van diersoorten. Knotwilgen en -elzen zijn handig voor een natuurlijke versteviging van slootkanten. Knotbomen in een weiland vormen voor vee een welkome beschutting tegen weer en wind. En, de bomen kunnen regelmatig een voorraadje brandhout leveren.

Soortenkeuze

- In Haspengouw en Voeren vind je vooral knotwilgen, maar ook gewone es, zomereik, haagbeuk en zwarte els zijn een goede keuze.
- Voor wilg gebruik je een rechte tak van een gezonde knotwilg als plantgoed. Voor de andere soorten gebruik je beworteld plantgoed, met een stamotrek van minstens 8-10 cm.
- Bescherm de wortels van het plantgoed tegen uitdrogen tijdens het transport of als je niet dadelijk kan beginnen planten.
- Hanteer een plantafstand van minstens 4 m voor knotbomen. Zo krijgen de bomen voldoende plaats om uit te groeien en blijft het knotten nog handig als de bomen wat dikker zijn.

Aanplant

Periode

- Tussen half november en begin maart, maar niet bij vorst. Planten in november-december heeft als voordeel dat de boom zich voor de ergste vorst al kan zetten en nieuwe haarwortels vormt. De kans op uitdroging in het voorjaar wordt hierdoor kleiner.

Werkwijze

Wilg

- Zaag een rechte tak (= poot) van 2,5 à 3 meter lengte van een gezonde knotwilg. Zie je een donkere verkleuring in het midden van de tak, dan is de boom aange-tast door de watermerkziekte en is de tak niet bruikbaar als plantgoed.
- Kap de onderkant van de wilgenpoot schuin af. Dit voorkomt dat de staak met de wind draait.
- Schil repen bast van de onderste meter.
- Boor een gat van 75 cm diep in de grond.
- Duw de poot zo'n 25 cm dieper de grond in, zodat ze vast staat.
- Duw het gat dicht met je voet.
- Zaag de staak op de gewenste hoogte af. Je kan hiermee ook 2 à 3 jaar wachten, zodat de boom al wat diktegroei heeft.

Andere soorten

- Graaf een plantgat (ong. 2 scheppen diep en ong. 1x1 m)
- Plaats een steunpaal (van nature duurzaam rondhout, bv. robinia of kastanje met een diameter van 6-10 cm)
- Plaats de boom in het plantgat, met de wortels goed uitgespreid, op dezelfde diepte als in de kwekerij (zie verkleuring aan de basis van de stam).
- Zet de boom ten oosten van de steunpaal (tegen de overheersende westenwind), met voldoende afstand tussen boom en paal om schuren te voorkomen.
- Vul de put terug met de aarde, schud zachtjes met de boom zodat de aarde goed tussen de wortels valt. Goed aandrukken.
- Bind de boom aan de paal met bindband en voorzie een boomkorf wanneer er dieren in de weide lopen.

Zaag na minstens een jaar, wanneer de boom goed geworteld is, de stam af op de gewenste hoogte (1,5 tot 2,5 meter boven maaiveld), boven een goede vertakking. Laat de takken binnen de 30 cm van de top staan, de overige takken aan de stam haal je regelmatig weg.

Natuurwaarde

Voor al oude knotbomen hebben een zeer grote natuurwaarde. Door het knotten ontstaan kieren en holten in de boom. Deze zijn een goede vervangbiotoop voor dieren en planten die afhankelijk zijn van oude, aftakelende bomen die vaak 'opgeruimd' worden in het landschap. Solitaire bomen en bomenrijen zijn voor dieren (bv. vleermuizen) ook belangrijke oriëntatiepunten in het landschap.

Welke soorten kan je vinden in een knotboom:

- mossen, varens, grassen, fluitenkruid, braam en zelfs struiken als vlier en lijsterbes
- vogels, met het steenuiltje als één van de trouwste bewoners
- kleine knaagdieren, wezel, bunzing
- insecten, waarbij vooral katjes van de knotwilg in het voorjaar noodzakelijk kunnen zijn voor een bijenvolk dat door zijn wintervoorraad heen is

